

Mátrai Zsuzsa

Érvek és ellenérvek a kétszintű érettségivel kapcsolatban

Az előadás választ keres arra a kérdésre, mi teszi szükségessé az érettségi kétszintűvé tételét. Számba veszi a kétszintű érettségivel szemben felmerült ellenérveket, s kísérletet tesz a különböző véleményeket valló szakmai érdekcsoportok közötti konszenzus megteremtését elősegítő stratégia felvázolására.

A kétszintű érettségi problémáival kapcsolatban négy kérdésről kívánok szólni. Az első témakör magának a problémának a felvetése, annak felvázolása, miként került be a kétszintűség eleme az érettségi tervezetbe, s milyen problémát próbál megoldani. A második témakörben azzal foglalkozom, hogy a koncepció mit javasol az elsőként ismertetett problémáknak a feloldására. Mondanivalómnak harmadik elemét azok az ellenérvek képezik, amelyeket a különböző források sorakoztattak fel a kétszintűséggel szemben. Az egyik forrásom a középiskolák körében végzett közvélemény-kutatás volt. A források között tartom számon a sajtóvitát, amelyet végigkísértem, és az érettségi koncepció megvitatására összehívott különböző tanácskozásiakat. Közéjük sorolom nemcsak a nagyobb rendezvényeket, hanem az elmúlt évben ezzel a kérdéssel kapcsolatban lezajlott megyei és iskolai rendezvényeket is. Ezekon kívül forrásnak tekintem még azokat a vitákat is, amelyek szóban akár a parlamentben folytak, akár rádió- vagy televíziós adásokban hangzottak el a témával kapcsolatban. Végül negyedik témám az a stratégia, amelyet ennek az elég bonyolult helyzetnek a megoldására kidolgoztunk.

I.

Az első téma a kétszintű érettségi szükségességének problémája, amely elsősorban abból ered, amire mindig is hivatkozunk, hogy a közoktatásban a középfokú oktatás expanziója várható. Ebből indul ki mindenki, és mi is ebből indultunk ki. Ha a középfokú oktatásban expanzió várható, akkor gondot okoz az érettségi *kettős funkciója*: egyszerre retrospektív és prospektív. Retrospektív, amennyiben az általános műveltség megszerzéséről ad bizonyítványt, és prospektív, amennyiben a továbbtanulásra való alkalmasságot is előre kell jeleznie. Ez a helyzet komoly problémát okoz a tömegoktatás körülményei között, mert hogyha a fiataloknak a 80–85%-a bekerül a középfokú oktatásba, akkor túlnyomó többségben – vagy legalábbis nagy részben – lesznek azok, akik nem a továbbtanulás céljából akarnak leérettségizni.

II.

A közoktatás kiterjesztésének társadalmi, közoktatás-politikai igényéből következik, hogy az érettséginek kétfajta funkciót kell betöltenie: számot adni a középiskolában tanultakról, az általános műveltség megszerzéséről; továbbá bizonyítani a felsőfokú tanulmányokra való alkalmasságot. A kettős funkcióból ered *második*

émám, nevezetesen, hogy ezek logikailag *kétfajta vizsgát* feltételeznek. Az általános műveltség elsajátítását tanúsító érettségit ugyanis – elvileg – mindenki megszerezheti, aki a középfokú oktatásban részt vesz és leérettségizik, mindenki számára elérhető, mivel lezár valamit. Nem versenyvizsgát jelent: nincs szelekciós funkciója. Olyan, mint például az autóvezetői jogosítvány, ott sincs limit. Ha valaki megfelel a követelményeknek, akkor megkaphatja. Elvileg tehát az általános műveltséget tanúsító érettségi megszerzésének a lehetősége, akárcsak a jogosítványé, mindenki számára adott. Más a helyzet viszont a továbbtanulásra való alkalmasságot jelző érettségi vizsgával. A felsőoktatás esetében ugyanis egyrészt a felvehető száma, másrészt a jelentkezők alkalmassága miatt a felvétel lehetősége korlátozott, ezért a továbbtanulás szempontjából az érettséginek a második funkciója, a versenyvizsga szerepét is be kell töltenie. A felsőoktatásba az egyén csak egy másik társának a rovására tud bejutni. Így az érettségi két funkciója két egymásnak ellentmondó vizsgatípust követel: az egyik versenyvizsga, a másik nem az. Ez mindenképpen probléma, amelyet fel kell oldani.

Az utolsó kérdés, amelyet az érettségi kettős funkciójával kapcsolatban még meg kell fontolni, az *érettségi-vizsgakövetelmény szintje*. Ha abból indulunk ki, hogy az érettségi reformjába nem építjük be a kétszintűség elemét, és ennek megfelelően egységes a vizsgakövetelmény, akkor két lehetőségünk van. Vagy a felsőoktatás igényei szerint állítjuk össze a vizsgakövetelményeket, ami azt jelentené, hogy nagyon sokan nem tudnák teljesíteni, annak ellenére, hogy ez az érettségi bizonyítvány csak az általános műveltséget tanúsítaná. Ha viszont a mindenki számára elérhető szintre méretezettek a vizsgakövetelmények, akkor teljesítésük nem szolgálhat a felsőoktatás számára a szelekció alapjaként. A követelmények tekintetében tehát mindenképpen jelentkezik egy ellentmondás az érettségi kettős funkciója következményeként: a tömegoktatás expanziója felveti a versenyvizsga vagy nem versenyvizsga kérdését, illetve ezzel összefüggésben azt, hogy melyik érettségi vizsga igényeihez igazodjanak a követelmények. Az érettségi követelmények kidolgozására a tervezet leír egy megoldást. (Hogy a vele kapcsolatos kritikák célzottan is megjelenhessenek, jelzem, hogy én írtam az anyagot.) Úgy gondoltuk, hogy mivel két funkcióról, kétfajta igény kielégítéséről van szó, ennek megfelelően kétféle vizsgára, *két, egymástól különböző követelményrendszerre* van szükség. Tanúsítania kell ugyanis az általános műveltség megszerzését, illetőleg a továbbtanulásra való alkalmasságot. Mivel kétfajta követelményről beszélünk, ez azt jelenti ebben az esetben, hogy nem az a kérdés, az egyik könnyebb legyen-e, a másik nehezebb – amit az értékelési skálán jegyekkel lehet kifejezni: kettes vagy ötös-e egy felelet –, hanem az, hogy *más*. A tervezet szerint másból kellene vizsgáznunk azoknak, akik tovább szándékoznak tanulni, és másból azoknak, akik nem kívánnak továbbtanulni. Azt gondolom, hogy ez az ajánlott megoldás váltotta ki a legtöbb vitát, és a tervezetet ért kritikáknak itt van a gyökerük.

A követelményrendszerhez kapcsolódik a tervezetnek az a része, hogy a *vizsgaszintek tantárgyanként választhatók*. Ez még tovább bonyolítja a dolgot, mert azt jelenti, hogy a tervezet szerint az érettségiző nemcsak tantárgyat választ a választhatóság sávjában, hanem teljesen szabadon teljesítési szintet is. Akár úgy, hogy csak közép- vagy csak haladó szinten vizgázik minden tárgyból, akár úgy, hogy vegyesen. A tervezet a felsőoktatással kapcsolatban nem vitatja el a felsőoktatásnak azt a jogát, hogy az érettségit szelekciós alpnak tekintse. Nincs tehát a haladó szintű érettséginek vízum értéke, magyarul: az érettségizettek számára nem biztosít automatikus bejutást a felsőoktatásba. Csupán annyit jelent, hogy az

egyetemek, főiskolák előírnák azt, hogy melyik karra, melyik szakra milyen tantárgyakból, milyen szinten és milyen minősítésű érettségi vizsgákat kívánnak meg ahhoz, hogy az érettségi vizsgát bekerülési követelményként elfogadják. Vagyis az ő joguk eldönteni, hogy mely esetben tekintenek el a felvételi vizsgától, mely esetekben nem. Nagyon sok ellenérv hangzott el a tervezetnek ezzel részével kapcsolatban, ez volt a legvitatottabb pontja. (A százalékos arányok is jól bizonyították ezt, hiszen 50% körül volt ennek a pontnak az elfogadása, hogyha beszámítjuk azokat a véleményeket is, amelyek nem fogadták el teljesen, hanem csak „módosítással”).

III.

A következőkben rátérek *harmadik* témámra, a tervezettel szemben felmerült *ellenérvék* elemzésére. Az ellenérveket felsorolóknak két nagy csoportját kell megkülönböztetnünk: az érettségi reform *globális ellenzőit*, illetve azokat, akiknek a kétszintűséggel összefüggésben elsősorban *technikai problémáik* vannak, vagyis akik a tervezetnek a reform megvalósításával kapcsolatos javaslataival vitakoznak.

A reform *globális ellenzőinek elvi kifogásai* vannak. Véleményem szerint ezek a csoportok – sokan vannak, tehát komolyan kell venni kritikájukat – azt szeretnék, ha nem lenne reform, tehát minden úgy maradna, ahogy most van. *Egy részük* nem fogadja el azt az érvet, hogy a középfokú oktatás expanziójával számolni kell. Azt állítják, hogy az nem várható. Álláspontjukat úgy is kifejezhetném, hogy az ellenzőknek ez a csoportja nem számol a középfokú oktatás kiterjedésével. Ebben az esetben sem a kétszintűségről, sem a reformról nincs tovább vita. Mert hogyha az egész érettségi reformnak az a kiindulópontja, hogy megváltoznak a társadalompolitikai, illetve oktatáspolitikai viszonyok, akkor abból, hogy valaki ezzel nem számol, vagy ezt tagadja, egyenesen, logikusan következik, hogy nem kíván semmilyen reformot. Hiszen, ha a helyzet változatlan marad, akkor nincs szükség reformra. A kritikának erre az irányára a sajtóvitában elég sok érv hangzott el. – A reform globális ellenzőinek a *másik része* számol ugyan a középfokú oktatás kiterjedésével, de azt nem támogatja. Tehát úgy gondolja, hogy bár az expanzió várható, hiszen létezik olyan társadalmi, olyan szülői nyomás, amelyik ezt el szeretné érni, de az a véleménye, hogy a jelenlegi társadalmi és pénzügyi viszonyok között nem lenne célszerű ezt a fajta törekvést támogatni. Vagyis ez a csoport nem támogatja azt az oktatáspolitikát, amely a szóban forgó társadalmi igénynek most szabad teret enged. Egyetértene viszont a középfokú oktatás kiterjesztésével, ha annak a feltételei meglennének. Nem akarja tehát az érettségi reformját, hiszen ha nem változik meg a helyzet, akkor miért is lenne szükség reformra. Ezekkel az ellenérvekkel kapcsolatban nem nagyon lehet stratégiát felállítani. Ugyanis a feltételek korlátozottsága nem szakmai, még csak nem is oktatáspolitikai probléma. Amennyiben ugyanis van reform, akkor szükség van új szakmai megoldásokra, új szakmai koncepciók kidolgozására. Ha azonban a politika úgy minősíti, hogy valójában nincs olyan helyzet, amely reformot igényelne, akkor nyilvánvaló, hogy a reformnak nincs értelme. A szóban forgó csoportnak a véleménye nem e helyütt, hanem a parlamentben fontos, tehát abban a politikai erőterben, ahol a politikai jellegű kérdések eldőlnék. Ezzel le szeretném választani a politikai kérdéseket a szakmai kérdésekről. Nem azt állítom, hogy a reform feltételeinek mérlegelése nem fontos, hanem úgy vélem, hogy az nem szakmai és nem is szakmapolitikai kérdés.

Van azonban a kétszintűség ellenzőinek egy második nagy csoportja is. Az ide tartozóknak *technikai kifogásaik* vannak, ami azt jelenti, hogy a kétszintűséget nem ab ovo utasítják el. Az *ő* figyelemre méltó ellenérveikkel mindenképpen foglalkozni kell. Látnak ugyanis számos problémát a tervezetben szereplő megoldásokkal kapcsolatban.

A továbbiakban szeretném a technikai kifogásokat megfogalmazó *ellenzők* öt *ellenérvét* ismertetni.

Az *első*, legfontosabb és leggyakrabban hangoztatott ellenérv, ami a közvélemény-kutatásban és minden létező fórumon is megfogalmazódott, az volt, hogy a *konkrét vizsgakövetelmények ismerete nélkül nem lehet állást foglalni* a kétszintűség kérdésében, amelyet ez a csoport nem utasít el és nem támogat. Úgy vélik, hogy akkor kerülnek döntési helyzetbe, ha majd pontosan tudják, hogy az oktatáspolitikai által felkért szakértők tartalmi értelemben milyen konkrét tervezetet tárnak elő, s akkor majd visszatérnek a kérdésre.

A *második* ellenérv, amelyet a tervezetben leírt elképzeléssel szemben hangoztattak – amely a közvélemény-kutatás *esszé*kérdéseiben, nyílt válaszaiban is megfogalmazódott –, az, hogy *lehetetlenné teszi a pályakorrekciót*. A diáknak a második osztály végén, 16 éves korában el kell döntenie, hogy melyik, a középső vagy a haladó csoportba kerüljön-e. Ezután lényegében már olyan tanulási útra kerül, amelyet később nagyon nehezen tud megváltoztatni. Ennél is nagyobb problémát jelent, hogy aki a középszintű érettségi letétele után gondolja meg magát, az milyen módon teheti le adott esetben azt a haladó szintű vizsgát, amely neki jogosítványt ad a továbbtanulásra. Ezt úgy is mondhatnánk, hogy az érettségi koncepcióban tervezett megoldás, amely szerint a kétszintű érettségi vizsga különböző követelményeket tartalmaz, *lehetetlenné teszi a pályakorrekciót* mind a középiskolázás idején, pontosabban annak két utolsó évében, mind a középiskolázás után. Véleményem szerint ez az ellenérv tökéletesen helytálló, noha szerintem elég logikus volt az az elgondolás, hogyha kétféle vizsgára kell felkészülni, és az egyik versenyvizsga, a másik *nem*, akkor ez kétfajta követelményt feltételez. A logikát az élet, a tapasztalat nem igazolta. A tervezetben ugyanis a pályakorrekció lehetősége nem azért nem szerepel, mert nem tartottam azt fontosnak, hanem mert valóban az a helyzet, hogy ha eltérő a két követelmény, akkor tényleg nincs mód a pályakorrekcióra. Ezt az ellenérvet tehát nemhogy nem utasítom el, hanem nagyon lényegesnek tekintem a tervezetben javasolt megoldással szemben.

A *harmadik* ellenérv az volt, hogy ha a *felsőoktatás nem fogadja el* a haladó szintű érettségit *felvételi vizsga helyett*, vagyis ha az nem váltja ki a felvételit, akkor az egész kétszintűségnek nincsen értelme. Ez is gyakori ellenérv volt. Nézetem szerint *is felesleges megkettőzni a vizsgahelyzetet* akkor, ha ennek nincs gyakorlati haszna. Ebből én ugyan másfajta következtetést fogok levonni, azonban szeretném jelezni, hogy az említett két utóbbi ellenérv olyan, ami alapvetően megfontolásra és továbbgondolásra érdemes.

A *negyedik* ellenérv, amelyet röviden *finanszírozási problémának* nevezhetünk, sokféleképpen kifejezésre jutott. Ezzel kapcsolatban úgy fogalmaznék, hogy az egész kétszintűségnek csak akkor van bármilyen realitása – az egyéb technikai problémáktól is elvonatkoztatva –, amennyiben az oktatáspolitikai stratégiai ágazatnak minősíti a közoktatást. Ez annyit jelent, hogy ezt tekinti a legfontosabb befektetési területnek, tehát elegendő pénzt ad rá. Ez a kíváncsalom azért merül fel az érettségi megújításával kapcsolatban, mert a kétszintű vizsgakövetelmények teljesítésének bármely megoldása a jelenlegi fakultációhoz képest is más csoport-

bontást feltételez (hiszen a diák nemcsak tantárgyat, hanem szintet is választ). A kétszintű érettségi olyan differenciált csoportalakítást követel, amely maga után vonja, hogy a csoportlétszámok meghatározása, a tanárok, egyáltalán az egész iskola finanszírozásának másképpen kell alakulnia. Azonban ez csak akkor lehetséges, ha az oktatás finanszírozásában nem a maradékelv érvényesül, s ha a közoktatást stratégiai ágazatként kezelik.

A közoktatás befektetési ágazatként kezelése nem ismeretlen, ugyanis éppen azok a kis országok (lásd a kis tigriseket) tekintik stratégiai ágazatnak az oktatást, amelyek éppen az oktatásba történő beruházásoktól várják rossz gazdasági helyzetük megváltoztatását, a növekedés, a fejlődés megindítását. Nálunk a restriktív pénzügyi politika ebben a pillanatban egyáltalán nem ezt a stratégiát követi. Jelzem azonban, hogy igazat kell adnunk azoknak az ellenérveknek, amelyek hangoztatják, hogy jó lenne, ha az oktatáspolitikai az érettségi koncepció birtokában fölmérné annak finansiális hatásait, s ha azoknak megfelelően megváltoztatná az érintett iskolák jelenlegi egész finanszírozási rendszerét. Nagyon meg kell gondolni, hogy erre a másfajta finanszírozásra az ország egyáltalán képes-e, illetve az is kérdéses, hogy a politika hajlandó-e stratégiai ágazatnak tekinteni az oktatást, s hogy azon belül a kétszintű érettségi megéri-e ezt a fajta befektetést.

Végül az ötödik ellenérv, a *kisiskolák kétszintű érettségijével együtt járó technikai problémáknak a megoldatlansága*, amely ugyan úgy tűnik, hogy csupán egy részkérdést érint, de az szerintem nagyon fontos. Jól példázza, hogy noha igaz van *Báthory Zoltánnak* abban, hogy a rendszerszintű fejlesztés más, mint amikor egy iskolában vagy iskolatípusban gondolkozunk, ennek ellenére a rendszerszintű fejlesztés nem jelentheti azt, hogy bizonyos iskolákra vagy iskolatípusokra ez a fejlesztési elem kioltólag hasson. Konkrétan! A kétszintűség technikai problémái leginkább – a kritikák szerint és logikailag is – a vidéki kisiskolák esetében fognak jelentkezni. Ugyanis a csoportbontás, a tanárfoglalkoztatás terén egyszerűen nem lehet olyan hajlékonyan igazodni a gyerekek igényeihez, mint mondjuk egy nagy iskolában vagy egy nagyvárosban. Szinte azt lehetne mondani, hogy ezt az ellenérvet a vidéki kisiskolák – gimnáziumok, szakközépiskolák, főként pedig a nem közös igazgatású iskolák – igazgatói mind megfogalmazták. Ez az ellenérv nem vonatkozik minden iskolafajtára, a tervezet helyességének mégis egy rendkívül fontos ellenőrzési pontja: ha a tervbe vett kétszintű érettségi nagyon hátrányosan érint bizonyos iskolákat – például a kistélepléseken lévő középiskolákat –, akkor ezzel a kérdéssel foglalkozni kell.

IV.

Ismertetem az említett öt ellenérvre válaszul kidolgozott, öt pontba foglalt *stratégiát*. A helyzetem ellentmondásos, mivel a magam részéről a felsorolt öt ellenérvet tökéletesen elfogadom, és azt is elismerem, hogy ha nincs szükség reformra, akkor ezt tudomásul kell venni. Miután ebben az esetben nincs szükség szakmai megoldások kidolgozására, ezzel nem foglalkozom. Ha azonban a reformban gondolkozunk, a kifogásolt öt technikai pont olyan, ami arra készítet – nemcsak engem, hanem mindenkit, akinek ez a dolga –, hogy a tervezetet átgondolja, átalakítsa, foglalkozzék vele.

A problémát számomra az jelenti, hogy a törvénymódosítás szövegében szerepelnek olyan részletek, amelyek lényegében a koncepció bizonyos elemeit már eldöntöttnek tekintik. Azért fogalmazok ilyen óvatosan, mert a törvénnyel kapcsó-

latban egyrészt „módosításról” van szó, amelyet még nem fogadott el a parlament¹, másrészt, mert minden törvényt lehet később is módosítani. Itt tehát arról van szó, hogy ebben a pillanatban előreszaladt az oktatáspolitikai.

Az érettségivel kapcsolatban van olyan eleme is a törvénymódosításnak, amelyet minden bizonnyal üdvözlő a közvélemény. Nevezetesen az, hogy a tervezetben szereplő érettségi tantárgyjavaslatok közül az „A” változat került be a törvénymódosításba. Miután a válaszoló középiskolák 65%-a, tehát jelentős többsége az „A” változatot támogatta, és a nyilvános vita, a sajtó, valamint a parlamenti vita, a rádió és a tévé megnyilatkozásai is többnyire ezt támogatták, úgy gondolom, hogy ez politikai értelemben nem rossz megoldás. Korábban a kétszintű érettségi alternatív megoldásként került fel. Ehhez képest a törvény módosításában csak a kétszintűség szerepel. Ebből az következik, hogy a kialakuló helyzethez valamilyen módon viszonyulnunk kell. Felvázolom tehát, hogy én milyen stratégiát tartanék helyesnek. Bár amit mondani fogok, annál azért kicsit több, mint az, hogy én egyénileg milyen stratégiát követnék. A következőkben kifejtendők ugyanis már bizonyos megállapodásokat is tartalmaznak a felsorolt öt ellenérvre válaszoló öt stratégiai pontban.

Az *első* ellenérv az volt, hogy a tervezetről való véleményalkotáshoz előbb ki kell dolgozni a konkrét vizsgakövetelményeket. Ez tökéletesen elfogadható, és ezért az a döntés született, hogy az Országos Közoktatási Intézetben lesz egy-egy felelőse a megalakuló, a *vizsgakövetelményeket kidolgozó tantárgyi bizottságoknak*. Ezeket a követelményeket egyelőre, az első menetben nem az összes, hanem a 11 leggyakrabban választott érettségi vizsgatárgyra munkálják ki. A bizottságokban mind a középiskolák, mind az egyetemek és főiskolák képviselőinek jelen kell lenniük már a munkafolyamatban, utóbbiaknak pedig nem csak bírálökként. Olyan tantárgyi bizottságokat állítunk – részben már állítottunk – össze, amelyeknek felsőoktatási és középiskolai szakemberek egyaránt tagjai. A bizottságok által kidolgozott 11 tantárgy követelményeit 1997 tavaszán megküldjük a középiskoláknak és a felsőoktatási intézményeknek. (Előbb nem lehetséges, hiszen az intézetnek ez a csoportja 1996 tavaszán alakult meg, s ha a bizottsági munkát komolyan akarjuk venni, akkor ennyi időre feltétlenül szükség van.) A követelményrendszereket, csakúgy, mint előzőleg a koncepciót is, nemcsak egy minta tagjaival, hanem teljes körűen szeretnénk véleményeztetni. Úgy gondoljuk ugyanis, hogy 900 középiskola esetében minden munkaközösség elmondhatná a tartalmakkal kapcsolatos javaslatait. A véleményezésre rendelkezésükre állna három hónap. A középiskolák és a felsőfokú oktatás szakembereinek a véleményét áttekintենék, elemeznék, majd átdolgoznánk a vizsgakövetelményeket a javaslatok figyelembevételével. Terveink szerint tehát ennek az egész munkának a határideje 1997 decembere. Ha ekkor véglegesülnének két szinten a vizsgakövetelmények, akkor további két hónap elegendő lenne a koncepció bizonyos elemeinek az átdolgozására is, és így 1998 februárjában véglegesíthetnénk az érettségi reform koncepcióját. Ezt követően az iskoláknak még legalább egy teljes naptári év kell ahhoz, hogy mindezek alapján a helyi tanterveiket kidolgozzák.

A *második* ellenérv az volt, hogy a kétfajta követelmény nem teszi lehetővé a pályakorrekciót. Ez az ellenvetés megalapozott. Feloldására azt a stratégiát választanánk, hogy két szinten dolgoznánk ki ugyan a követelményeket, de a *haladó*

¹ A módosítást 1996. július 2-án elfogadta az Országgyűlés.

szint magában foglalná a középszintet. Ugyanis, hogyha a haladó szintű követelmények magukban foglalják a középszintet, akkor a pályakorrekció problémaként a továbbiakban nem merül fel, mert a középszint követelményeire kvázi moduloként ráépülhetnének a haladó szint követelményelemei, és ezzel lényegében mind a középiskolázás folyamán, mind pedig utána lehetővé válnék a pályakorrekció. Az, aki letette a középszintű érettségét, és később meggondolja magát, mégis tovább akar tanulni, az leteszi a középiskolában a kiegészítő modulokat tartalmazó haladó szintű érettségi vizsgát, vagy felvételizik a választott egyetemen, illetve főiskolán. Ezzel mód nyílnék a pályakorrekcióra.

A *harmadik* ellenérv a felsőoktatásnak az érettségi funkciójáról kialakított állásfoglalásával kapcsolatos. Amennyiben ugyanis a felsőoktatás nem fogadja el a haladó szintű érettségit a felvételi helyett, akkor valójában nincs értelme az érettségi kétszintűségének. A következőkben szükség van arra, hogy az *érettségi vizsga és a felsőoktatási felvételi viszonyát* illetően mind politikai, mind szakmai szinten *egyeztetési folyamatra* kerüljön sor. Egyfelől a közoktatás-politikusoknak kell tárgyalniuk a felsőoktatás képviselőivel. Ezen a szinten kell kialakítani a felsőoktatási intézmények viszonyát az érettségi vizsga felvételi szelekciós funkcióját illetően, különös tekintettel a felsőoktatási intézmények autonómiájára. Másfelől szükséges, hogy a középiskola képviselői (igazgatók, kutatók, szakértők) tárgyaljanak a felsőoktatás képviselőivel arról, hogy milyen követelményeket támaszt a felsőoktatás a felvételre pályázókkal szemben (általános műveltség vagy szakmai alpműveltség), továbbá arról, hogy ezeket hogyan lehet összeegyeztetni az érettségi követelményeivel. A felsőoktatás állásfoglalását feltétlenül tisztázni kell vagy így, vagy úgy, mert ez alapvetően befolyásolhatja, hogy a követelmények kétszintűek legyenek vagy ne.

A *negyedik* ellenérv a finanszírozás problematikája. Az a véleményem, hogy ebben az évben egy konkrét *pénzügyi tervet kell kidolgozni.* Ez azért lényeges, mert éppen az ellenkező irányba mutat pillanatnyilag az oktatás pénzügyi támogatása. Az a felmérés, amelyet az oktatás átvilágítása során csináltattott a minisztérium, jól mutatta, hogy rendszerszinten hány tanár és hány tanuló van, és milyen az arányuk fő per fő szinten. Egyáltalán nem mutatja viszont azt, hogy mi van akkor, ha nem a fő per fő szintjén kell ezt számolnunk, hanem olyan differenciáltan, mint amelyet az iskoláktól a kétszintű érettségi vizsga igényel. Figyelembe kell venni a csoportbontást, a tanárok finanszírozását, a fejkvótát és sorolhatnám tovább. Nyilvánvaló, hogy a pénzügyi terv kidolgozása vagy legalábbis a problémák felvetése, esetleg egy hozzávetőleges számítás mindenképpen szükséges ahhoz, hogy nemcsak a kétszintűség, de az egész érettségi reform kérdésében is döntést lehessen hozni. A megfelelő pénzügyi tervet a következő tanévben a követelmények kidolgozásával és a felsőoktatással való egyeztetési folyamattal párhuzamosan kell elkészíteni.

Utolsó, *ötödik* ellenérvként említettem a vidéki kisiskolák problematikus helyzetét. Egy rendszerszintű terv akkor jó, hogyha egyfelől logikailag koherens, tehát elemei kapcsolódnak egymáshoz, és nem oltják ki egymást, másfelől pedig, hogyha nemcsak a logika alapján építkezik, hanem a kutatásban szokásos módon ún. esettanulmányokat is végez bizonyos speciális helyzetekről, mint amilyen a kisiskoláké. Ezzel kapcsolatban külön *tanulmányt* kellene folytatni a következő évben egy külön csoportnak arról, hogy mit jelent a kétszintűség a vidéki kisiskoláknak, és utána lehetne eldönteni, hogy a reform *rendszerszinten bevezethető-e* vagy nem.

Végezetül: úgy gondolom, hogy az érettségi vitában a legfontosabb egyrészt a *párbeszéd* fenntartása ott, ahol ez megkezdődött, és a párbeszéd elindítása ott, ahol még nem kezdődött el. Ez volt az egyik mondanivalóm. A másik pedig az, hogy nagyon lényeges lenne a *politikai kérdések leválasztása* a szakmai kérdésekről. Ezzel nem azt akarom állítani, hogy az egyik vagy a másik fontosabb, egyszerűen azt akarom kifejezni, hogy más dimenzióban kell megtárgyalni a politikai kérdéseket és másban a szakmai kérdéseket. Ettől a szakma még kidolgozhat alternatívákat valamilyen esetre, de semmiképpen nem célszerű szerepzavarba esni. Akár úgy, hogy parlamenti képviselők nyilatkoznak szakmai ügyekben, akár úgy, hogy szakértők – akár én is – nyilatkozzanak olyan politikai ügyekben, amelyek nem az ő kompetenciájuk.

Illés Beáta (6. o.): Gesztenyetündér